

Далиборка Р. Поповић¹

Милена Д. Белић

Државни универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар, Србија

Ђерђи Д. Ердеш Кавечан

Универзитет Привредна академија у Новом Саду,
Факултет организационих студија „Едука“, Београд, Србија

Оригинални
научни рад

Креативност и ошћа самоефикасност као предиктори предузетничких компетенција васпитача

Резиме: Циљ истраживања је сагледавање предикторских снага креативности и ошће самоефикасности на предузетничке компетенције студентки студијској програму Васпитач у предшколским установама. Узорак су чинила 133 студентки Државног универзитета у Новом Пазару, различитих година студија, претежно женске структуре. Користићу се следећи инструменти: Кауфманова скала домена креативности, Скала ошће самоефикасности и Скала предузетничких способности. Резултати су показали да испитаници највише изражавају личну/свакодневну креативност, док су најниже оцене добијене у области механичко-научне креативности. Пронађена је статистички значајна позитивна повезаност између креативности, ошће самоефикасности и предузетничких компетенција. Најјача корелација је утврђена између ошће самоефикасности и предузетничких компетенција. Резултати регресионе анализе указују на то да ошћа самоефикасност представља значајан предиктор предузетничких компетенција, док се креативност није показала као статистички значајан предиктор у овом моделу. Закључује се да развој предузетничких компетенција код будућих васпитача у великој мери зависи од њихове способности да верују у сопствене компетенције, док креативност доприноси овом процесу у одређеним димензијама. Ови налази указују на потребу за усмеравањем образовних про-

1

¹ dpopovic@np.ac.rs

 <https://orcid.org/0000-0002-9883-6599>

Copyright © 2025 by the publisher Faculty of Education, University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

грама ка јачању самоефикасности и специфичних облика креативног израза у контексту предшколског васпитања.

Кључне речи: предузетничке компетенције, креативност, самоефикасност, васпитање.

Увод

Предузетничка компетенција, као једна од кључних компетенција за целоживотно учење, подразумева способност за активно деловање сходно актуелним приликама, као и трансформацију вредности за добробит појединца, других људи и заједнице. Темељи се на креативности, критичком промишљању и решавању проблема, проактивном ставу, упорности, заједништву у планском деловању и управљању пословима и пројектима ширих вредности (Evropska komisija / EACEA / Eurydice, 2012) и, као специфичан конструкт, обухвата знања, вештине и ставове који омогућавају појединцу да препозна и искористи могућности у различитим професионалним контекстима. Осим разумевања процеса планирања и управљања пројектима, економских и друштвених изазова, укључује и вештине попут креативности, стратешког размишљања, способност тимског рада, мобилизацију ресурса, доношење финансијских одлука и ефикасну комуникацију, те суочавање са ризицима и доношење информисаних одлука. У том смислу се формира и предузетнички став, који подразумева иницијативу, проактивност, упорност, одговорност и поштовање етичких принципа, уз жељу за мотивисањем других и бригом о људима и свету (Drucker, 2006; Bacigalupo et al., 2016).

Када је реч о професији васпитач у предшколским установама, предузетничке компетенције треба посматрати у односу на стандарде компетенција за професију васпитач (*Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju vaspitaca i njegovog profesionalnog razvoja*, 2018) и неопходних квалификација (*Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije*, 2020). Као

способности на делу, оне треба да буду у функцији препознавања и искоришћавања прилика за унапређивање васпитно-образовног процеса, односно за предузимање иницијативе за решавање проблема, организацију активности и управљање ресурсима за добробит и холистички развој детета. Иако се улога васпитача најчешће доводи у везу са радом са децом, заправо је вишедимензионална и знатно комплекснија, те се одређује кроз три подручја: непосредни рад са децом, развијање сарадње и заједнице учења и развијање професионалне праксе (*Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju vaspitaca i njegovog profesionalnog razvoja*, 2018). С друге стране, да би исходи његовог рада резултирали добробитима за свако дете, васпитачи сарађују и са родитељима, својим колегама, појединцима и институцијама из локалне заједнице, а неки постају и лидери у предшколским установама (Slunjski i sar., 2006). У том контексту, предузетничке компетенције васпитача као рефлексивног практичара могу се манифестовати у сваком од наведена три подручја, и то на следеће начине:

– васпитачи могу користити своје креативне способности да развијају нове методе, игре и активности које ће боље ангажовати децу и унапредити њихов развој. Иновације у приступу учењу могу га учинити занимљивијим и ефикаснијим;

– васпитачи са развијеним предузетничким компетенцијама ефикасно управљају ограниченим ресурсима, било да је реч о материјалима, времену или људским ресурсима и способни су да организују и распореде ресурсе на начин који максимизира добробит за децу и установу;

– предузетничке компетенције код васпитача идентификују области у којима је могуће унапредити квалитет васпитања, било институционалну или унутарпородичну, што може укључивати побољшања у организацији, методама рада или чак иницијативе за додатне, специјализоване програме за децу;

– као предузетници, васпитачи морају бити способни да препознају ризике и доносе одлуке у вези са стратегијама васпитања, приступима или покретања активности, што значи и доношење брзих, уједно и промишљених одлука које утичу на васпитни процес и исход;

– предузетничке компетенције укључују и ефикасност сарадње са колегама, родитељима и другим учесницима у васпитном процесу, а лидерство се често манифестује кроз способност да васпитачи мотивишу и инспиришу друге, као и да организују заједничке активности;

– васпитачи са предузетничким менталитетом не чекају и не прихватају готова решења, већ препознају изазове и предузимају акцију да унапреде ситуацију, било да се ради о иновацијама или иницијативи за унапређивање свакодневног рада са децом (Bennett, 2006; Baggen et al., 2015).

Иако се могу сматрати синонимом за креативност, предузетничке компетенције у контексту професије васпитач обухватају шири спектар вештина, и то од креативности и иновативности до организације и лидерства, а које заједно могу допринети стварању ефикаснијег и квалитетнијег васпитног окружења за децу, а готово увек су зависне од самоефикасности васпитача (Stepić, 2024). Анализирајући креативност као конструкт, могуће је одредити је као способност развијања оригиналних одговора у ситуацијама које захтевају решавање проблема (Guilford, 1950). Према Ранку (Runco, 2004), састоји се од три кључна елемента: оригиналности (новост), корисности (способност да решење буде применљиво) и ефикасности (да идеја буде изведе-

на на начин који доноси резултат). У расправама о природи креативности кључна дилема односи се на то да ли је креативност јединствена способност која се манифестује на сличан начин у различитим областима (Plucker & Maket, 2010) или је специфична за одређене сфере у којима се испољава. Савремена истраживања показују ниску корелацију између показатеља креативности у различитим областима, што сугерише да креативност можда и није јединствена способност (Baer, 2012; Kaufman & Baer, 2004). Због тога су све више у фокусу теоријски приступи који креативност схватају као вишедимензионалну способност, специфичну за различите области (Feldman, 1986). Области у којима се креативност може манифестовати такође се различито дефинишу. Честа подела је на креативност у науци и уметности, док се понекад спомињу и друге области као што су свакодневни живот (Runco, 2004), емпатија, комуникација, ручни рад, као и математика и наука (Kaufman & Baer, 2004). Осим тога, у обзир долазе и области као што су уметничко извођење, решавање проблема, визуелна и вербална уметност, предузетништво и интерперсонални односи (Kaufman, 2006). Као таква, креативност се може сматрати кључном поставком или компонентом предузетничког деловања, јер омогућава васпитачима да развијају нове идеје, приступе и решења која доприносе бољим васпитним постигнућима. Ако је сваки предузетник особа која трага за иновацијама и могућностима за унапређење процеса који обезбеђује боље резултате, то управо креативност омогућава васпитачима у васпитној пракси (Bird, 2002). Креативни васпитачи могу осмислити нове методе учења, развити интересантне едукативне игре, увести нове технике које стимулишу дечји развој, а процес учења чине динамичнијим. Креативност такође помаже васпитачима да брзо реше проблеме и изазове у свакодневном раду са децом. На пример, ако се суоче са одређеним проблемом у групи, креативни приступи могу омогућити ефикасније решавање

ситуације и већу добробит. Креативност васпитачима омогућава такође да препознају погодне прилике у васпитном процесу и ресурсе који излазе из стереотипних оквира, а могу се ставити у функцију добробити свих интересних група у предшколској установи, првенствено деце. У том смислу се може говорити о вишем нивоу самосвести и самоефикасности васпитача, која уз присуство креативности утиче на развој или оснаживање предузетничких компетенција.

Општа самоефикасност односи се на веру у сопствену способност да се успешно изврше одређени задаци и достигну циљеви. Особе са високом самоефикасношћу обично имају бољу способност да се суоче са изазовима, остану мотивисане и постигну високе резултате, чак и када се суочавају са препрекама. Једна од најпознатијих дефиниција опште самоефикасности долази од Алберта Бандуре (Bandura, 1977), који је поставио темеље теорије самоефикасности у оквиру своје теорије социјалног учења, а по којој је самоефикасност веровање у властите способности да се изведу потребне радње за постизање жељеног циља. Бандура је нагласио да самоефикасност утиче на мотивацију, понашање и емоције, јер људи са високом самоефикасношћу имају тенденцију да се суочавају са изазовима уз веће поверење, док они са ниским нивоом самоефикасности могу избегавати изазове и имати мању мотивацију за остваривање циљева. Када је реч о самоефикасности васпитача, реч је заправо о њиховој вери у личне и професионалне способности за успешно обављање улога и превазилажење препрека. Стога су предузетничке компетенције готово увек утемељене на самопоуздању и способности да се управља несигурностима и ризицима, што је директно повезано са самоефикасношћу. Васпитачи са високом самоефикасношћу верују да могу препознати праву стратегију за решавање проблема у предшколској установи и сходно томе доносе адекватне/реалне одлуке о приступима које треба примењивати ради постизања најбољих

исхода и подржавајуће атмосфере. Даље, самоефикасни васпитачи се не плаше изазова, имају способност да се суоче са проблемима (било да се ради о организацији активности, решавању међуљудских конфликта или прилагођавању метода за индивидуализоване потребе деце) и верују да могу да их превазиђу. Самоефикасни васпитачи имају унутрашњу мотивацију и одлучност да унапреде свој рад и васпитни процес, те препознају изазове као прилике за раст, што је кључна карактеристика предузетничког менталитета (Schunk, 2012).

У контексту предузетничких компетенција креативност је, дакле, кључна за препознавање и искоришћавање нових могућности, као и за развијање нових приступа и решења у изазовним ситуацијама. Истраживања сугеришу да креативност није само кључна за уметничке и образовне професије, већ и за предузетништво, јер омогућава предузетницима да размишљају ван уобичајених оквира и да смишљају нове производе или услуге (Drucker, 2006). Слично томе, васпитачи са развијеним креативним способностима могу бити способни да развијају нове образовне иницијативе, пројекте или чак предузетничке подухвате који побољшавају квалитет образовања (*Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju vaspitaca i njegovog profesionalnog razvoja*, 2018). Самоефикасност такође има значајну улогу у томе да ли ће појединци предузети иницијативе, како ће се носити са ризицима и неуспесима, и колико ће устрајати у својим напорима. Висока општа самоефикасност васпитаче може да подстакне на преузимање предузетничке иницијативе у образовању, као што су развој нових образовних програма, организовање додатних образовних активности или чак покретање приватних предшколских установа.

У духу разматрања повезаности креативности, самоефикасности и предузетничких компетенција, може се увидети да креативност и самоефикасност заједно чине основу за предузет-

ничке компетенције васпитача. Док креативност омогућава генерисање нових идеја, самоефикасност омогућава васпитачима да верују у своје способности да те идеје спроведу у дело. Комбинација ових особина помаже васпитачима да се носе са свакодневним изазовима васпитног процеса, идентификују нове прилике за развој и унапреде квалитет васпитног процеса и постигнућа. У практичном смислу, васпитач са развијеним предузетничким компетенцијама користи креативност да смишља иновативне активности, док самоефикасност омогућава да те активности буду успешно реализоване, чиме се постиже бољи исход. Ове способности, дакле, омогућавају васпитачима да преузму иницијативу, решавају проблеме и буду рефлексивни практичари, те педагошку праксу чине ефикасном и добробитном за децу и родитеље. Таквом поступању свакако претходи континуирана саморефлексивност, коју Маричић (Maričić, 2023) дефинише као мисаону активност васпитача у функцији подизања нивоа свести о сопственој пракси и њеним исходима и истиче повезаност са рефлексивном праксом, односно са уношењем промена у праксу. Креативност и самоефикасност васпитача чине, дакле, кључне компоненте њихових предузетничких компетенција, које омогућавају не само препознавање и коришћење прилика већ и ефикасну имплементацију нових решења у васпитни процес (European Commission, 2018).

Методолошки оквир истраживања

Примарни циљ истраживања био је испитивање нивоа креативности, опште самоефикасности, као и предузетничких способности код студената студијског програма Васпитач у предшколским установама. Такође, истражена су евентуална постојања значајних разлика у анализираним варијаблама у односу на социодемографске карактеристике испитаника.

Специфичан циљ истраживања био је утврдити предикторске вредности димензија креативности (лична/свакодневна креативност, академска креативност, креативност перформанса, механичка/научна креативност и уметничка креативност) и опште самоефикасности у погледу предузетничких способности будућих васпитача.

Узорак

Истраживање је спроведено на пригодном узорку који је обухватао 133 студента ($N=133$) са студијског програма Васпитач у предшколским установама на Државном универзитету у Новом Пазару. Просечна старост испитаника износи 21,5 година, при чему је распон година био од 20 до 36 година. Узорак је био равномерно расподељен по годинама студија, те су учествовали студенти друге (36,6%), треће (31,3%) и четврте (32,1%) године. Узорак су у великој мери чиниле особе женског пола (98,5%), док већина испитаника живи у урбаним срединама (67,2%) и у заједници са оба родитеља (76,9%). Када је у питању субјективна процена материјалног стања породице, највећи број испитаника га оцењује као добро (55,2%), док 23,9% наводи да је стање средње, а 20,9% сматра да је одлично. У погледу образовне структуре родитеља, 59,7% испитаника наводи да њихов отац има завршену средњу школу, 23,9% вишу школу или факултет, 14,2% основну школу, док 1,5% има оца са завршеном магистарском или докторском титулом. Када је реч о образовању мајке, 64,9% испитаника наводи да је мајка завршила средњу школу, 27,6% основну школу, док 7,5% има мајку са високом школом или факултетом. Што се тиче академског успеха, највећи број студената (74,6%) има просечну оцену у распону од 7,00 до 8,00. Следе студенти са просеком од 8,00 до 9,00 (20,9%), док само 4,5% студената има просечну оцену изнад 9,00. Истраживање је реализовано у просторијама Државног универзитета у Новом Пазару, а учесницима је пре почетка испитивања обја-

шњена сврха истраживања, уз наглашену анонимност и поверљивост података. Процедура испуњавања упитника трајала је највише 45 минута.

Инструменти

Кауфманова скала домена креативности (Kaufman Domains of Creativity Scale – K-DOCS, Kaufman, 2012) састоји се од 50 ставки, а испитаници су имали задатак да процене себе у односу на особе приближно истих година и животног искуства, користећи петостепену Ликертову скалу. На овој скали оцена 1 означава „много мање креативан/а”, док оцена 5 означава „много више креативан/а”. Скала се дели на пет димензија креативности, и то: (1) лична/свакодневна креативност, (2) академска креативност, (3) креативност перформанса, (4) механичка/научна креативност и (5) уметничка креативност. Кронбах алфа коефицијенти за различите димензије скале у досадашњим истраживањима су се кретали између 0,78 и 0,89, што указује на добру унутрашњу конзистентност (Županić Benić, 2021).

Скала опште ефикасности (General Self-Efficacy Scale – GSE; Schwarzer & Jerusalem, 1995) садржи 10 тврдњи које се односе на мишљења, понашања и осећања испитаника у вези са личним могућностима и способностима за решавање проблема и суочавање са непредвидивим ситуацијама. У истраживању које су спровеле ауторке Иванишевић и Влашић (Ivanišević i Vlašić, 2022) Кронбах алфа коефицијент поузданости износио је 0.92, док су Милица Лазић, Вељко Јовановић и Весна Гаврилов-Јерковић (Lazić, Jovanović i Gavrilov-Jerković, 2013) у свом истраживању на српском узорку израчунали Кронбах алфа коефицијент од 0.87 за ГСЕ скалу, што такође сугерише високу поузданост.

Скала предузетничких способности (Harper, 1991; Grozdanić, Radojčić i Vesić, 2007) јесте једнофакторска скала и састоји се од 8 ставки које се односе на способности преду-

зетништва и предузимљивости. Испитаници процењују своје предузетничке способности користећи петостепену Ликертову скалу са могућим одговорима: (1 = уопште се не слажем, 2 = углавном се не слажем, 3 = нити се слажем, нити се не слажем, 4 = углавном се слажем, 5 = у потпуности се слажем). Укупан резултат представља линеарну комбинација процена, а сама скала је показала задовољавајућу поузданост ($\alpha=0,785$)

Упитник социодемографских варијабли, који је креиран за потребе овог истраживања, укључује питања о узрасту испитаника, години студија, просеку оцена, месту становања, образовању оца и мајке, као и материјалном стању породице.

Статистичка обрада података

Подаци су обрађени уз помоћ статистичког пакета SPSS, верзија 25. Резултати скјуниса, куртозиса и Колмогоров–Смирновљевог теста указују на то да дистрибуција података за већину варијабли не прати нормалну расподелу ($p>.05$). С обзиром на ове резултате, у истраживању је за испитивање разлика између варијабли примењен непараметријски Ман–Витнијев У тест. За анализу корелације између посматраних варијабли коришћен је Спирманов коефицијент корелације. Такође, како би се испитала могућност предикције предузетничких способности на основу скала за мерење креативности и предузетничких способности, примењена је линеарна регресиона анализа.

Резултати

У наставку текста приказани су дескриптивни подаци за испитиване варијабле: креативност, општа самоефикасност и предузетничке способности.

Табела 1. Дескриптивни показатељи креативности, ошћине самоефикасности и предузетничких способности.

	Min.	Max.	M	SD	Skewness	Kurtosis	K-S
Персонална/свакодневна креативност	27	52	40.89	4.960	-.255	.071	.023
Академска креативност	11	53	33.045	7.682	-.013	.166	.200
Креативност перформанса	10	48	25.47	9.524	-.262	.903	.010
Механичка/научна креативност	9	43	22.91	7.138	.135	-.209	.014
Уметничка креативност	13	45	30.42	7.201	-.303	-.203	.200
Општа самоефикасност	22	50	39.5	5.484	-.097	.157	.002
Предузетничке способности	17	44	30.69	4.292	-.192	.078	.010

Легенда: M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; K-S – Колмогоров–Смирнов тест

Резултати истраживања указују на то да су испитаници највишим просечним оценама проценили димензију (домен) креативности који се односи на персоналну/свакодневну активност, односно на аспекте повезане са интерперсоналном и интраперсоналном креативношћу, као и са општим креативним стилем живота ($M=40.89$). Насупрот томе, најниже оцене додељене су димензији механичке/научне креативности, који обухвата техничке аспекте креативног изражавања ($M=22.91$).

У погледу самоефикасности, учесници су показали релативно високо самопоуздање у сопствене способности да приступе проблемима и пронађу решења, без обзира на присутне тешкоће ($M=39.5$). Слично је и са проценом предузетничких способности, где су испитаници оценили себе као предузимљиве особе које располажу предузетничким идејама ($M=30.69$). Вредно је напоменути да су стандардне девијације за све три испитиване варијабле биле релативно високе, што указује на значајне индивидуалне разлике у изражености ових конструката.

Анализиране су и разлике у испитиваним варијаблама у односу на одређене социодемографске карактеристике испитаника. Када је реч о креативности, утврђене су статистички значај-

не разлике у изражености креативних перформанси ($F=17.007$; $p<.05$) и уметничке креативности ($F=14.404$; $p<.05$) у зависности од старосне доби испитаника, при чему старији испитаници (студенти преко 25 година) показују виши ниво наведених аспеката креативности. Такође, студенти четврте године студија испољавају израженију уметничку креативност у поређењу са студентима нижих година ($F=9.616$; $p<.05$). Студенти са вишим просеком оцена током студија показују израженију научну креативност ($F=10.589$; $p<.05$), као и израженију креативност у извођењу ($F=15.528$; $p<.01$).

Када се посматра образовање родитеља, значајне разлике су регистроване у вези са образовањем мајке. Испитаници чије мајке поседују више или високо образовање показали су статистички значајно виши ниво научне креативности ($F=6.905$; $p<.05$), извођачке креативности ($F=10.813$; $p<.05$) и персоналне креативности ($F=6.973$; $p<.05$). Са друге стране, разлике у креативности нису уочене у односу на материјални статус, место становања, са ким испитаник станује, нити са образовањем оца.

У области самоефикасности старији испитаници показују већу сигурност у своје способности да се суоче са изазовима и остваре циље-

ве упркос препрекама ($F=21.025$; $p<.01$). Сличан образац је примећен и код студената са просечном оценом изнад 9,00 ($F=7.926$; $p<.05$). Такође, виши скорови на скали самоефикасности регистровани су код испитаника чије мајке имају више или високо образовање ($F=8.889$; $p<.05$).

Коначно, процена предузетничких способности указује на једну статистички значајну разлику у односу на посматране социодемографске варијабле, а то је узраст. Интересантно је да студенти који имају 25 година оцењују себе као највише предузимљиве и склоније предузетничким иницијативама ($F=12.010$; $p<.05$), одмах затим следе они који имају 20 година, док најниже вредности за споменуту варијаблу региструју се код испитаника који имају 36 година. Студенти друге године, као и студенти завршних година студија ($F=6.476$; $p<.05$), оцењују себе као предузимљивије и склоније предузетничким иницијативама у односу на студенте треће године.

У Табели 2 видљиви су резултати корелација између димензија скале креативности (лична креативност, академска креативност, креативност перформанса, научна креативност и

уметничка креативност), предузетничких способности и опште самоефикасности.

У Табели 2 су видљиви подаци о томе да су све димензије (домени) креативности међусобно повезани, као и да су поједине димензије креативности значајно повезане са предузетничким способностима и општом самоефикасношћу. Највећа статистички значајна корелација се региструје између димензија предузетничких способности и опште самоефикасности ($r=.540$; $p<.01$), док се ниска позитивна корелација региструје између димензија персоналне креативности и опште самоефикасности ($r=.281$; $p<.01$). Статистички значајне корелације ниског интензитета су још нађене између димензија персоналне креативности и предузетничких способности ($r=.256$; $p<.01$), као и димензија креативности перформанса и предузетничких способности ($r=.225$; $p<.01$). У наредној табели приказани су резултати корелација између опште креативности предузетничких способности и опште самоефикасности.

Табела 2. Корелација између димензија креативности, предузетничких способности и опште самоефикасности.

Варијабле	r	p (АК)	r	p (КП)	r	p (НК)	r	p (УК)	r	p (ПС)	r	p (ОС)
ЛК	.445	.000**	.275	.001**	.117	.179	.177	.041*	.256	.003**	.281	.001**
АК			.449	.000**	.198	.022*	.387	.000**	.120	.168	.146	.094
КП					.385	.000**	.413	.000**	.225	.009**	.135	.120
НК							.463	.000**	.007	.940	.045	.610
УК									.109	.211	.160	.066
ПС											.540	.000**

Легенда: ЛК – лична креативност; АК – академска креативност; КП – креативност перформанса; НК – научна креативност; УК – уметничка креативност; ПС – предузетничке способности; ОС – општа самоефикасност.

Напомена: ** $p<.01$, * $p<.05$

Табела 3. Корелације између опште креативности, предузетничких способности и опште самоефикасности.

Варијабле	Креативност		Предузетничке способности		Општа самоефикасност	
	r	p	r	p	r	p
Креативност			.194	.025	.186	.032
Предузетничке способности	.194	.025			.540	.000**
Општа самоефикасност	.367	.000**	.540	.000**		

Напомена: ** $p < .01$, * $p < .05$

Табела 4. Предикција предузетничких способности моделом коју чине креативност и општа самоефикасност.

R=.578 R ² =.334 F=32.567 p=.000	Варијабла	Коефицијент регресије (B)	Сигнификантност	Доња граница	Горња граница
	Општа самоефикасност	.424	.000	.311	.538
	Креативност	.019	.122	-.005	.043

У Табели 3 је видљиво да је само између креативности и опште самоефикасности уочена значајна корелација, и то средњег интензитета ($r=.367$; $p<.01$). Између осталих посматраних варијабли нису уочене статистички значајне повезаности. У Табели 4 се могу видети резултати линеарне регресионе анализе за предикцију предузетничких способности моделом коју чине креативност и општа самоефикасност.

У Табели 4 резултат на ф-тесту показује да је вредност коефицијента мултипле корелације у коначном регресионом моделу статистички значајна ($F=32.567$; $p=.000$), што указује на то да регресиони модел статистички значајно предвиђа вредности критеријумске варијабле. Додатно, утврђено је да варијанса скупа предикторских варијабли објашњава 33,4% варијансе опште самоефикасности. Међутим, само општа самоефикасност се показала као значајан предиктор предузетничких способности.

Дискусија

Резултати истраживања јасно указују на постојање значајне повезаности између појединих димензија креативности, опште самоефикасности и предузетничких способности код будућих васпитача, што потврђује полазну претпоставку и налази подршку у претходним теоријским оквирима и емпиријским истраживањима (Bandura, 1997; Kaufman & Baer, 2004; Tierney & Farmer, 2002). Највише просечне оцене додељене су личној/свакодневној креативности, што је у складу са контекстом образовања будућих васпитача, где су адаптивност, флексибилност и решавање свакодневних проблема кључне компетенције (Torrance, 1974; Runco, 2007). Лична креативност, према Ранку (Runco, 2004), игра важну улогу у свакодневном животу појединца, нарочито у професијама које захтевају емоционалну и социјалну интелигенцију, као што је

рад са децом. Ниже оцене у механичкој/научној креативности сугеришу да образовни контекст у ком се испитаници образују не подстиче довољно техничко-научне форме изражавања. Ово је у складу са налазима других аутора (Kaufman & Baer, 2005), који истичу да се креативност често манифестује доменски специфично, и да различити образовни профили негују различите облике креативности. Уметничка креативност показала је позитивне корелације са предузетничким способностима, што указује на то да изражавање путем уметности може допринети развоју иновативног мишљења, флексибилности и препознавања нових прилика, што су све кључне компоненте предузетничког духа (Florida, 2002; Fillis & Rentschler, 2010). У креативним професијама, попут васпитачке, уметнички изражај често се преплиће са педагошким праксом и користи као средство за образовни развој детета. Високи нивои самоефикасности код испитаника и њена позитивна повезаност са предузетничким компетенцијама потврђују теорије које указују на то да лична уверења у способности играју кључну улогу у преузимању иницијативе и доношењу одлука (Bandura, 1997; Schunk & Pajares, 2002). У образовном контексту васпитачи са високом самоефикасношћу спремнији су да се ухвате укошта са изазовима, уведу иновације у праксу и буду проактивни у односу са колегама, родитељима и децом. Резултати корелационе анализе потврђују значај појединих димензија креативности – личне, извођачке и академске – као предиктора предузетничких способности. Ово је у складу са концептом креативног предузетништва, који подразумева комбинацију иновационих вештина, рефлексивног мишљења и спремности на промене (Bird, 1988; Gibb, 2002). У домену образовања ова повезаност посебно добија на значају, јер указује да васпитачи који развијају више димензија креативности могу лакше да препознају и примене иновације које воде ка унапређењу васпитне праксе. Уочене разлике у изражености поједи-

них димензија креативности, самоефикасности и предузетничких компетенција у односу на узраст, годину студија, успех током студија и образовање мајке потврђују тезу о вишедимензионалном утицају контекстуалних и социодемографских фактора на развој ових особина (Eccles & Wigfield, 2002; Stepić, 2024; Zimmerman, 2000). Старији студенти и они са вишим академским постигнућима показују виши ниво самоефикасности и креативности, што може бити последица кумулативног ефекта образовања и искуства, као и већих очекивања које имају од себе и своје будуће професије. Посебно занимљив налаз односи се на разлике међу студентима различитих година – виша предузетничка оријентација код студената друге и четврте године може се објаснити присуством почетног ентузијазма, али и све већом свесношћу о близини завршетка студија и уласку на тржиште рада, што утиче на мотивацију за развијање самосталности и предузимљивости (Krueger et al., 2000). Закључно, потврђена повезаност између појединих димензија креативности, самоефикасности и предузетничких способности упућује на потребу за оснаживањем ових особина код будућих васпитача, не само као индивидуалних особина већ као кључних професионалних компетенција које омогућавају адаптацију, иновацију и лидерство у савременом васпитном контексту (Ruskovaara & Pihkala, 2013; Marentić Požarnik, 2018).

Закључак

На основу добијених резултата може се закључити да поједине димензије креативности, самоефикасност и предузетничке компетенције представљају повезане особине које значајно доприносе професионалном развоју будућих васпитача. Развијене димензије креативности, нарочито лична и извођачка, заједно са израженом самоефикасношћу, предвиђају степен предузетничког понашања у педагошком раду. Ове

особине нису само личне карактеристике, већ темељ професионалне оспособљености за изазове савременог васпитања. Васпитачи који верују у своје способности спремнији су да иновирају, унапређују праксу и одговоре на потребе деце. Стога постоји потреба за образовним програмима који активно развијају креативне и предузетничке компетенције кроз рефлексивну праксу и проблемски оријентисано учење, како би будући васпитачи били спремни за вођење педагошких иновација и унапређење васпитног процеса у функцији добробити детета, било индивидуалне, делатне или социјалне. У том смислу, потреб-

но је да фокус васпитно-образовних промена у образовању будућих васпитача буде усмерен на колаборативни приступ учењу који оснажује самопоуздање за искоришћавање креативних капацитета студената, а који касније прераста у критичку (ре)конструкцију педагошке праксе. С обзиром на значај предузетничких компетенција васпитача, о чему се дискутовало, неопходно је промишљања о увођењу предузетничког образовања у наставни процес, посебно универзитетског образовања васпитача, претворити у реалност која би била темељ за развијање предузетничких компетенција будућих васпитача.

Литература

- Bacigalupo, M., Kamylyis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Publication Office of the European Union. <https://doi.org/10.2791/593884>
- Baggen, Y., Mainert, J., Lans, T., Biemans, H. J. A., Greiff, S., & Mulder, M. (2015). Linking complex problem solving to opportunity identification competence within the context of entrepreneurship. *International Journal of Lifelong Education*, 34, 412–429. <https://doi.org/10.1080/02601370.2015.1060029>
- Baer, M. (2012). Putting creativity to work: The implementation of creative ideas in organizations. *Academy of Management Journal*, 55(5), 1102–1119. <https://doi.org/10.5465/amj.2009.0470>
- Baer, J., & Kaufman, J. C. (2005). Bridging generality and specificity: The Amusement Park Theoretical (APT) model of creativity. *Roepers Review*, 27(3), 158–163. <https://doi.org/10.1080/02783190509554310>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Bennett, M. (2006). Business lecturers' perception of the nature of entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 12(3), 165–188. <https://doi.org/10.1108/13552550610667440>
- Bird, B. (1988). Implementing entrepreneurial ideas: The case for intention. *Academy of Management Review*, 13(3), 442–453. <https://doi.org/10.5465/amr.1988.4306970>
- Bird, B. (2002). Learning entrepreneurship competencies: The self-directed learning approach. *International Journal of Entrepreneurship Education*, 1(2), 203–227.
- Drucker, P. F. (2006). *Innovation and entrepreneurship: Practice and principles*. HarperBusiness.
- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 109–132. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135153>
- European Commission (2018a). *Proposal for a Council recommendation on key competences for lifelong learning* (24). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0024>
- Evropska komisija / EACEA / Eurydice (2012). *Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy*. Ured za publikacije Europske unije.
- Feldman, D. H. (1986). *Nature's Gambit*. Basic Books.

- Fillis, I., & Rentschler, R. (2010). The role of creativity in entrepreneurship. *Journal of Enterprising Culture*, 18(1), 49–81. <https://doi.org/10.1142/S0218495810000501>
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community, and everyday life*. Basic Books.
- Gibb, A. A. (2002). In pursuit of a new 'enterprise' and 'entrepreneurship' paradigm for learning: Creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*, 4(3), 233–269. <https://doi.org/10.1111/1468-2370.00086>
- Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist*, 5(9), 444–454. <https://doi.org/10.1037/h0063487>
- Grozdanić, R., Radojčić, M., i Vesić, J. (2007). *Preduzetnička orijentacija*. Tehnički fakultet u Čačku.
- Harper, S. C. (1991). *The McGraw-Hill guide to starting your own business*. McGraw-Hill Inc.
- Ivanišević, D., i Vlašić, A. (2022). Relacije opšte samoeфикаsnosti sa nekim sociodemografskim varijablama i zadovoljstvom životom. *Educa*, 15(15), 109–113.
- Kaufman, J. (2006). Self-Reported Differences in Creativity by Gender and Ethnicity. *Applied Cognitive Psychology*, 20, 1065–1082. <https://doi.org/10.1002/acp.1255>
- Kaufman, J. C. (2012). Counting the muses: Development of the Kaufman Domains of Creativity Scale (K-DOCS). *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 6(4), 298–308. <https://doi.org/10.1037/a0029751>
- Kaufman, J. C., & Baer, J. (2004). Sure, I'm creative – but not in math!: Self-reported creativity in diverse domains. *Empirical Studies of the Arts*, 22(2), 143–155. <https://doi.org/10.2190/26HQ-VHE8-GTLN-BJMM>
- Krueger, N. F., Reilly, M. D., & Carsrud, A. L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5–6), 411–432. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(98\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(98)00033-0)
- Lazić, M., Jovanović, V., & Gavrilov-Jerković, V. (2021). The General Self-Efficacy Scale: New evidence of structural validity, measurement invariance, and predictive properties in relationship to subjective well-being in Serbian samples. *Current Psychology*, 40, 699–710. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9992-6>
- Maričić, S. V. (2023). Samorefleksija kao epistemološki pristup istraživanju pedagoških pitanja na primeru studije slučaja. *Inovacije u nastavi*, 36(3), 153–160. <https://doi.org/10.5937/inovacije2303153M>
- Marentić Požarnik, B. (2018). Profesionalni razvoj učitelja u kontekstu cjeloživotnog učenja. *Život i škola*, 64(1), 7–21.
- Plucker, J. A., & Makel, M. C. (2010). Assessment of creativity. In J. C. Kaufman & R. J. Sternberg (Eds.). *The Cambridge handbook of creativity* (pp. 48–73). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511763205.005>
- *Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja* (2018). Službeni glasnik Republike Srbije – Prosvetni glasnik, broj 110-00-571/2018-04.
- Runco, M. A. (2004). Creativity. *Annual Review of Psychology*, 55, 657–687. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141502>
- Runco, M. A. (2007). *Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice*. Academic Press.
- Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2013). Teachers implementing entrepreneurship education: Classroom practices. *Education + Training*, 55(2), 204–216. <https://doi.org/10.1108/00400911311304832>
- Schunk, D. H. (2012). *Learning Theories, an Educational Perspective* (6th ed.). Pearson Education Inc.

- Schunk, D. H., & Pajares, F. (2002). The development of academic self-efficacy. In A. Wigfield, & J. S. Eccles (Eds.). *Development of achievement motivation* (pp. 15–31). Academic Press.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). *General Self-Efficacy Scale (GSE)*. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t00393-000>
- Slunjski, E., Šagud, M., & Branša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizaciji koja uči. *Pedagoška istraživanja*, 3(1), 45–57. <https://hrcak.srce.hr/139311>
- Stepčić, G. M. (2024). Opšta samoefikasnost i preduzetničke sposobnosti studentkinja – budućih vaspitačica. *Inovacije u nastavi – časopis za savremenu nastavu*, 37(2), 85–98. <https://doi.org/10.5937/inovacije2402085S>
- Tierney, P., & Farmer, S. M. (2002). Creative self-efficacy: Its potential antecedents and relationship to creative performance. *Academy of Management Journal*, 45(6), 1137–1148. <https://doi.org/10.5465/3069429>
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking*. Ginn and Company.
- *Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije* (2020). Službeni glasnik RS, br. 27/2018 i 6/2020. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-nacionalnom-okvirukvalifikacija-republike-srbije.html>
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82–91. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1016>
- Županić Benić, M. (2021). Translation and validation of the Kaufman Domains of Creativity Scale on a Croatian sample of early childhood and preschool education students. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 11(3), 163–179. <https://doi.org/10.26529/cepsj.708>

Summary

The general goal of the research was to examine the predictive power of creativity and general self-efficacy on the entrepreneurial competencies of students of the academic department Teachers in Preschool Institutions. The sample consisted of 133 students of the State University in Novi Pazar, most of which were female and studying at different levels of undergraduate studies. The following instruments were used: Kaufman's Creativity Domain Scale, General Self-Efficacy Scale, and Entrepreneurial Abilities Scale. The results showed that the respondents expressed mostly personal/ everyday creativity, while the lowest scores were obtained in the area of mechanical-scientific creativity. A statistically significant positive correlation was identified between creativity, general self-efficacy, and entrepreneurial competencies. The strongest correlation was found between general self-efficacy and entrepreneurial competencies. The results of the regression analysis indicate that general self-efficacy is a significant predictor of entrepreneurial competencies, while creativity did not prove to be a statistically significant predictor in this model. It is concluded that the development of entrepreneurial competencies in future preschool teachers largely depends on their ability to believe in their own potential, while creativity contributes to this process in certain dimensions. These findings indicate the need to direct educational programs towards strengthening self-efficacy and specific forms of creative expression in the context of preschool education.

Keywords: entrepreneurial competencies, creativity, self-efficacy, preschool teachers.